

Lantmäteriverket – organisation och strategi

JARMO RATIA
Generaldirektör
Lantmäteriverket
Finland

De nordiska lantmäteriverken har genomgått stora omvälvningar och fler är att vänta. Speciellt i Danmark, Norge och Sverige. I Finland har reformerna sträckt sig över en längre tidsperiod. På Island har utvecklingen åter varit jämn och stabil.

Tidigare organisationsreformer

Min avsikt är att här behandla det finländska lantmäteriverkets utveckling. Med avseende på Lantmäteriverkets historia torde det räcka med att nämna att verket praktiskt taget har haft samma organisation allt sedan det grundades 1812 och ända fram till 1972, det vill säga i sammanlagt 160 år. 1972 var det år då lantmätarna som tidigare närmast hade arbetat som privata företagare trädde i statens tjänst och blev tjänstemän. Vid samma tillfälle grundades lantmäteribyråer dit lantmäteringenjörerna förlades. Den högsta beslutanderätten utövades av lantmäteristyrelsens kollegium, ett beslutssystem som hade sitt ursprung i 1600-talets Sverige. Lantmäteriverket var länge ett bruttobudgeterat verk och dess tjänstemän svarade i princip för att de anslag som beviljats för de olika momenten också hade förbrukats före utgången av året. Intäkterna däremot var en bisak, eftersom de hamnade i finansministeriets bottenlösa kassa.

Denna organisation levde kvar i 19 år. Nästa milstolpe inföll först 1991 då stora förändringar igen kunde bevitnas. Verkets kollegium upplöstes och ersattes med en direktions sammansatt av personer utifrån. Avsikten var att närma sig den administrativa struktur som är kännetecknade för privata företag. I praktiken betydde

det att beslutanderätten och ledningen gled över till generaldirektören. En förändring av ett ännu mera dramatiskt slag var introduceringen av nettobudgetering, vilket innebar att kundintäkterna därefter kunde disponeras av verket självt och att endast skillnaden mellan de uppskattade inkomsterna och utgifterna betalades ur statsbudgeten. I en handvändning var man således tvungen att både i tanke och handling övergå från utgiftsansvar till intäktsansvar, vilket därtill var förknippat med en uppenbar inkomstfinansieringsrisk. Samtidigt avskiljdes det dåvarande karttryckeriet till ett självständigt affärsverk som fick namnet Karttakeskus (Kartcentralen) och kom att direkt underställas jord- och skogbruksministeriet. Karttryckeriet hade framställt guidekartor, vägkartor och turistkartor samt bjudit ut kommersiella tjänster med anknytning till branschen. I enlighet med ministeriets instruktioner upphörde Lantmäteriverket även med att utarbeta byggnads- och stadsplaner, en verksamhet som hade pågått allt sedan 1960-talet.

Lantmäteriverkets strategi

Dessa beslut dikterade den fortsatta riktningen på verkets utveckling. Verket beslutade att koncentrera sig på att utföra sina kärnuppgifter på ett så ekonomiskt och effektivt sätt som möjligt. Till dessa kärnuppgifter hör de lagbestämda lantmäteriförrättningarna och uppsamlingen av grundterrängdata samt publiceringen av vissa utvalda terrängkartor.

Under de första åren av 1990-talet uppställdes dock en del motstridiga mål för verket, då ett mycket omtalat papper

av statssekreterare Raimo Sailas förpliktade verket till nettobesparingar på 100 miljoner mark i statsbudgeten. Verkets dåvarande budget låg på ca 400 miljoner mark. Genom nettobudgeteringen hade det varit möjligt att finansiera en betydande utökning av den konkurrenssutsatta affärsverksamheten. Denna lösning tillgreps dock endast i liten utsträckning och finansieringsproblemet löstes i stället genom att effektivisera verksamheten och höja avgifterna. Lantmäterivavgiften höjdes till en nivå som motsvarade kostnaderna och subventionerades inte längre med skattemedel.

Den valda strategiska linjen ledde bland annat till följande konkreta åtgärder. Verkets satellitbildscentral ombildades till ett aktiebolag, som kom att ägas till 60 procent av Novogroup och till 40 procent av Lantmäteriverket. Efter tre verksamhetsår förvärvade Novogroup Lantmäteriverkets aktier och den vägen privatiserades satellitbildscentralen. Verket beslutade också att upphöra med framställningen av storskaliga kartor på beställning; främst gällde det baskartor för plan av olika slag. Likaledes upphörde fastighetsvärderingen med undantag av värderingar för myndighetsändamål. Uppsamlingen av geologisk information ansågs höra till Geologiska forskningsinstitutets uppgifter, varför även denna verksamhet lades ned vid verket. Lantmäteriverket medverkade dessutom till att ett privat företag med kvalitetskontroll av geografisk information som verksamhetsområde grundades. Företaget fick namnet Geoaudit Oy. Bara för några månader sedan meddelade Lantmäteriverket att det inte ämnar bygga ett

nätverk av virtuella VRS-basstationer för GPS-mätningar, vilket gjorde det möjligt för ett privat företag att bygga nätverket, medan Lantmäteriverket träder in som kund. Nätverket täcker från och med nästa år hela Finland.

De lokala lantmäteribyråerna i norra och östra Finland har framställt guide- och utflytskartor i liten mängd antingen i samarbete med ett privat företag eller på beställning. Eftersom det inte annars vore möjligt att få dessa tjänster, har detta undantag tillåtits.

De senaste organisationsreformerna

Efter organisationsreformen år 1991 har verkets organisation förnyats vid två separata tillfällen. År 1994 och 1999. För närvarande föreligger inget behov av ytterligare omstruktureringar. I samband med organisationsreformen 1999 överfördes all produktion till lantmäteribyråerna, varvid de riksomfattande produktions- och serviceenheterna omvandlades till stödenheter för verksamheten. Samtidigt omplacerades över hundra personer samsatta med kartframställning till Nylands lantmäteribyrå. Med tiden kommer resurserna att fördelas på så sätt att respektive lantmäteribyrå svarar inom sitt område för samtliga av Lantmäteriverkets uppgifter. På Birkaland-Satakunta och Kajanalands-Nordöstra Finlands lantmäteribyråer inleddes dessutom framställningen av kartverk.

Lantmäteriverkets ledningssystem

De viktigaste handlingarna som styr Lantmäteriverkets verksamhet är verksamhets- och ekonomiplanen, statsbudgeten som bygger på nämnda plan samt det årliga resultatavtalet som utformas i samråd med jord- och skogsbruksministeriet. Därutöver har ministeriet fastställt en strategi för allmänna kartverksarbeten för åren 2001–2010 samt en strategi för geografisk information som faller inom jord- och skogsbruksministeriets förvaltningsområde. I dessa strategier framkommer det bland annat hur de skattemedel som riksdagen beviljar används inom området ifråga och omvänt vad de inte används till. Genom det senare skapas rum för privat företagande. År 2001 upplöstes Lantmäteriverkets direktion och verket är således numera ett rent chefsstyrt ämbetsverk.

Som styrredskap för sin egen verksamhet har Lantmäteriverket fastställt ett

flertal separata strategier som kompletterar verksamhets- och ekonomiplanen och behandlar respektive ämne grundligare och mera omfattande. Som exempel kan personalstrategin, strategin för ägoregleringen, strategin för dataadministrationen och strategin för den internetbaserade informationstjänsten nämnas.

Den centrala lagstiftningen inom området, nämligen fastighetsbildningslagen och jordabalken, ändrades under den senare hälften av 1990-talet. Efter omstruktureringen år 1999 förnyades också nätet av verksamhetsställen. Sedan dess har fokus legat framför allt på kvalitetsförbättring och som följd har en processorganisation och teamarbete införts i verket. Lantmäteriverket deltar i år i tävlingen om Finlands kvalitetspris i serien för den offentliga förvaltningen. Med avseende på lönerna kan nämnas att verket infört ett lönesystem som grundar sig på de krav som befattningen ställer och den personliga prestationen.

Aktuella utvecklingsprojekt

Tillsammans med Vägverket har Lantmäteriverket genomfört ett projekt med namnet DigiRoad, där Lantmäteriverkets insats bestod i att leverera de väg- och gatuuppgifter som informationssystemet grundar sig på. Systemet kommer att vara i operativt bruk inom ett år. Informationen i DigiRoad möjliggör bilnavigering och dessutom kan ett flertal tjänster bjudas ut med stöd av den. Ett utvecklingsprojekt av enorma mått utgör det nya fastighetsdatasystemet, som byggs upp i samarbete med 86 fastighetsförande kommuner och justitieministeriet. Projektet skall enligt lag vara slutfört och fastighetsdatasystemet i bruk 1.6.2005. Uppgifter om fastigheter och rättigheter i dessa kan då sökas fram med hjälp av en digital karta. Därefter står ett ännu större projekt i tur, nämligen ett planeringsdatasystem som i realtid informerar om eventuella begränsningar av markanvändningen eller med andra ord levererar planuppgifter utgående från en riksomfattande karta.

Först sedan år 2002 har Lantmäteriverket svarat för kartläggningen av landet i sin helhet, vilket beror på att ansvaret för övre Lappland då flyttades över på verket från försvarsmakten. Det arbete som krävs för att få övre Lappland infört i terrängdatasystemet kommer att räcka till utgången av år 2007 trots att så gott som alla lantmäteribyråer bistår Lapplands lantmäteribyrå härmed. Sammanlagt kommer omkring 15 miljoner euro att

användas för ändamålet fram till slutet av år 2007.

Inom statsförvaltningen i sin helhet är regionaliseringen det projekt som är mest aktuellt. Före 2015 skall 8 000 arbetsplatser utlokaliseras från huvudstadsregionen till andra orter i Finland. Härigenom vill man utnyttja det faktum att de stora åldersklasserna går ungefär samtidigt i pension. För Lantmäteriverkets del kan nämnas att redan nu arbetar 85 procent av personalen ute i landskapen. Därtill byggs verkets arkivcentral i Jyväskylä och den kommer att inhysa alla de arkiv som de tidigare 11 länslantmäterikontoren upprätthållit. Ledningen för arkivväsendet kommer även att placeras i Jyväskylä, liksom också ledningen för Adb-centralens driftstjänster. Också utvecklingsarbete har överlåtits till lantmäteribyråerna.

På finansministeriet verkar en arbetsgrupp som avser att lägga fram ett förslag om att den interna prissättningen av statskoncernens material skulle i framtiden basera sig på avskiljningskostnaderna. Om den inkomstförlust som då uppstår inte kompenseras med en höjning av budgetmedlen, vore personalnedskärningar konsekvensen för Lantmäteriverkets del. Lantmäteriverket motsätter sig en sådan utveckling.

Lokaliseringsorten för behandlingen av lagfarts- och inteckningsärenden – som i det närmaste har blivit en evighetsfråga – är igen aktuell. Domstolsverkets utvecklingsutskott föreslår att dessa uppgifter överförs från tingsrätterna till förvaltningsmyndigheterna. Utskottet har här kommit fram till två alternativ – magistraten och Lantmäteriverket. Verket har inte varit aktivt i ärendet, men har dock meddelat att om ansvaret för in-skrivningsärendena fräntas tingsrätterna är Lantmäteriverket den myndighet som är bättre lämpad för uppgiften. I Norge har detta redan skett och i Sverige har en utredningsman på Lantmäteriet gjort en framställning om detta.

På Tekniska högskolan har en reform av undervisningens och forskningens struktur inletts. I det memorandum som sammanställts som underlag för diskussionen ingår ett förslag om att avdelningen för lantmäteri bör läggas ned. Detta är mycket oroväckande och verket har följaktligen varit i förbindelse med högskolans ledning.

Den framtida tillgången på arbetskraft vållar överlag mycket bekymmer. De stora åldersklasserna har redan börjat gå i pension och den stora pensioneringsvägen

kommer att infalla nästa år och stå i sig ända till 2015. De som är födda 1947 bildar den största åldersklassen efter kriget och står också de inför pensionering om bara sex år.

Hur kunde man göra branschen bekant för de unga och därtill få dem intresserade – detta är ett problem. Lantmäteriverket och andra aktörer inom branschen har grundat den s.k. IMAGO-arbetsgruppen med denna uppgift.

Internationella projekt

På den internationella arenan har Lantmäteriverket inriktat sig på det nordiska samarbetet, arbetet inom ramen för samarbetsorganet för de europeiska lantmäteriverken EuroGeographics samt samarbetet med Finlands närområden. Lantmäteriverket hade till uppgift att koordinera bland annat EuroGlobalMap-initiativet, i vilket 35 europeiska lantmäteriverk deltog och som resulterade i en europeisk kartdatabas i skala 1:1 miljon. Lantmäteriverket leder också det arbete som utförs i organisationens kvalitetsteam.

En integration av Europa håller även på att ske inom lantmäteriet. Europeiska unionens kommission har initierat det s.k.

INSPIRE-projektet i syfte att åstadkomma en övergripande infrastruktur för geografisk information inom Europa.

Härtill kommer att Finlands koordinatsystem också förändras som följd i och med att Finland övergår till det allmäneuropeiska EUREF-FIN-systemet samt UTM-kartprojektion. Transformationsformlerna finns redan för handen. I år kan grundterränginformation fås i det nya koordinatsystemet och nästa år kan också terrängkartorna fås i den nya kartprojektion.

Avslutningsvis

Jag har ovan beskrivit den omvälvning som lantmäteriverket i Finland har genomgått. För oss har det varit möjligt att verkställa de nödvändiga åtgärderna för att utveckla verket under en relativt lång tidsperiod. Det har underlättat anpassningen av resurserna till de behov som grundar sig på arbetsmängden. Som mest uppgick antalet anställda till 2 500, för närvarande har verket drygt 1 800 anställda. Nästan 700 personer har lämnat verket genom naturlig avgång och utan större dramatik. Ekonomiskt sett har Lantmäteriverkets resultat varit tillfreds-

ställande. Av de övriga nordiska länderna har Danmark och Norge inom loppet av en kort tid omfattat en likadan strategi som den som genomfördes i Finland redan i början av 1990-talet. Konsekvensen har varit den att man har varit tvungen att säga upp hundratals människor. Till sina uppgifter och sin struktur påminner lantmäteriverken i dessa länder allt mer om lantmäteriverket i Finland. I Sverige har en utredningsman lagt fram ett förslag om hur lantmäteriverket där kunde utvecklas och om förslaget sätts i verket skulle också Sverige komma att omfatta samma strategi som Finland.

Lantmäteriet har en lång tradition i Finland. År 2008 har det gått 375 år från det att lantmäteriet inleddes i Finland och år 2012 fyller verket 200 år. En historik över lantmäteriet och lantmäteriverket skall därför sammanställas och detta arbete har redan inletts. Det första bandet skall vara klart inför lantmäteriverkets 375 års jubileum och det andra inför lantmäteriverkets 200 års jubileum.

Lantmäteriet och Lantmäteriverket har ett ärorikt förflutet i Finland. Inget tvivel råder därom att de inte också skulle ha en ljus framtid.